

IZLOŽBA "VITEZI" U POVIJESNOM MUZEJU PFALZA, SPEYER

TINA PLEŠKO □ Ljubljana, Slovenija

Izložba *Die Ritter (Vitezi)* bila je postavljena u Historische Museum der Pfalz (Povijesnom muzeju Pfalza) u njemačkom gradu Speyeru i trajala je od 30. ožujka do 26. rujna 2003. Nastala je na temelju projekta *Die Zeit der Ritter in der Pfalz und Elsass* i rezultat je suradnje francuskih i njemačkih stručnjaka.

Područje uz njemačku i francusku granicu je po broju srednjovjekovnih gradova jedno od najbogatijih u Evropi. Na tom teritoriju gradovi su međusobno surađivali jer su ih tijesno vezivale zajednička politika i kultura obaju naroda. Izložbu su pripremile Sabina Kaufman, Mira Kaufman i Arnea Trautmann, a bio je objavljen katalog s naslovom *Der Ritter Geschichte - Kultur - Alltagsleben*. Autori kataloga su A. Schlunk i R. Giersch.

Sve do današnjih dana stari svijet vitezova ima svojih čari i privlačnost. Taj romantični odnos i predožba o ponosnim vitezovima u sjajnim oklopima uvijek spremnih za borbu u ime kralja, plemstva i crkve ostali su do danas. Posjetitelj je imao priliku upoznati oružje i drugu ratnu opremu koja je nastajala u različitim stoljećima. Razvoj naoružanja i opreme vitezova zaustavio je tek pronalazak vatrenog oružja, koji je uzrokovao i pad interesa za viteze i vitešku kulturu. Na izložbi je vrlo kvalitetno prikazan razvoj gradova u njemačkoj i francuskoj pokrajini Pfalz te u Alsaceu, a interpretirani su svi aspekti viteškog života od svakodnevice pa do ratne strategije. Posjetiteljima je bilo omogućeno da se na virtualan način prošetaju gradskim zidinama, vrtovima i prostorijama.

Izložbeni koncept je bio utemeljen na više tematski zasnovanih cjelina.

Prva je nazvana *Von Schutz und Trutz der Ritters - Od zaštite do napada*. Prikazano je sve o zaštiti vitezova - različite vrste oklopa, razvoj oružja za boj na blizinu i na razdaljinu, koje su vitezovi upotrebljavali na turnirima i u pravim bitkama te ratovima. Bilo je moguće vidjeti sve oružje od mača, koplja, buzdovana i helebardi do sjekira različitih oblika i namjena. Od oružja koje se upotrebljavalo za borbu na daljinu bilo je izloženo sve od luka i strijele pa do samostrela i katapultova. Sva oružja i sprave pokazuju kako su borba i ratovanje srednjovjekovnih vitezova bili okrutni i surovi, kao i sami viteški turniri.

Drugi dio *U redu križa - Kristovih bojovnika - Red križara - Kristovih bojovnika*. Tu je dan naglasak na ideologiji i kodeksu vitezova te na vrijednostima, takozvanom fenomenu - *Miles Christi*. *Miles Christi* su bili božji borci u službi crkve i crkvenih dostojanstvenika. U njihovu kodeksu je bio prije svega uvjet da su bili predani kršćanskoj vjeri i kršćanskim pravilima - dogmama.

Treći sklop je nazvan *Srednjovjekovni gradovi - Burgen des Mittelalters*. To je bila istodobno os svih događanja i glavna tema izložbe. Kao što smo već kazali, na tom području je bilo jako puno gradova, koje je karakterizirala grandiozna arhitektura. Predstavljali su simboliku snage, bogatstva i umješnosti svojih financijera i graditelja. Neke od gradova koji su i do danas očuvani posjetitelj je mogao vidjeti, a virtualni prikaz omogućavao je da se vrate u razdoblje između 11. i 16. stoljeća.

Četvrti sklop izložbe obilježila je tematika s naslovom *Ljubav i bol u srednjem vijeku - Die Minne-Liebe und Leid im Mittelalter*. Taj dio izložbe govori o trubadurskom pjesništvu i romantičnoj ljubavi viteza prema idealnoj dami i njegovoj nemoći, boli te žalosti zbog toga.

Peti dio *Turnirske vještine - Turnier-Wenn Ritter Lanzen brechen*. Tu je prikazana turnirska etika, način dvoboja, taktika i izbor oružja. Dvoboji vitezova pojavili su se u 11. stoljeću u Francuskoj. Uglavnom su se održavali u vrijeme kada nije bilo borbi i ratova. Služili su kao vježba za buduće bitke i ratovanje. Već tada je vjerojatno nastala krilatica pripremaj se u miru kao da će vječno trajati i budi spreman za bitku kao da će biti sutra. Iz tadašnjih turnira su se razvili različiti javni spektakli.

Šesti dio *Između fikcije i realnosti - Faszination zwischen Anspruch und Wirklichkeit*. U tom sklopu je prikazana razlika između naše romantične predstave o viteštvu i povijesne činjenice. Život vitezova određivao je kodeks ponašanja, koji je imao svoje temeljne etičke norme. Tu je bilo navedeno da vitez mora biti hrabar, darežljiv, ljubazan, plemenit itd. Život s tim normama je bio najviši ideal svakog viteza. Na žalost, takvi vitezovi su postojali samo u mašti. Povijesne činjenice nam govore da je među vitezovima bilo svega i svačega. Događala su se ubojstva, pljačke i prijevare, koje su bile svakidašnjica. Srednjovjekovna literatura je prihvatila vulgarnog viteza i iz njega napravila idealnu osobu. Na taj su se način mogli s vitezom poistovjetiti i plemić i seljak i ostali slojevi građanstva. Na samoj izložbi je postavljen veliki broj eksponata, koji zaslužuju posebnu pozornost. Među njima posebno mjesto zauzima gotski Feldharnisch, izrađen 1470. godine u Lundschutu, koji je za izložbu posudio Deutsches Historisches Museum iz Berlina. Kao rezultat neprestanog poboljšanja opreme, posebno oklopa, bio je izložen

IM 34 (1-2) 2003.

POGLEDI, DOGAĐAJI, ISKUSTVA
VIEWS, EXPERIENCES, EVENTS

sl.1 Gotički Feldharnisch, oko 1470.g.
izložen na izložbi "Die Ritter" (Vitezi),
Historische Museum der Pfalz, Speyer
© Deutsches Historisches Museum Berlin

sl.2 Veliki Rossharnisch, potkraj 16. stoljeća izložen na izložbi "Die Ritter" (Vitezi),
Historische Museum der Pfalz, Speyer
© Gräfliche Sammlungen am Schloss Erbach

sl.3 Codex Manesse, potkraj 14. stoljeća izložen na izložbi "Die Ritter" (Vitezi), Historische Museum der Pfalz, Speyer © Universitätsbibliothek Heidelberg

sl.4 Westminster Abbey Psalter, potkraj 12. stoljeća izložen na izložbi "Die Ritter" (Vitezi), Historische Museum der Pfalz, Speyer © British Library London

Feldharnisch, koji je bio napravljen od teških čeličnih pločica te kožnim remenjem pričvršćen na tijelo. Pločice su međusobno bile povezane tako da je vitez mogao spretno hodati. Takav tip oklopa je u gotskoj formi rijedak. Iz istog vremena je bio i Oklop za konja, koji potječe iz grada Erbacha. Sljedeći izložak vrhunske kvalitete bio je viteški oklop *Refelharnisch* koji je ime je dobio po dekoraciji u obliku sunčanih zraka. Bio je izložen i vrlo rijedak sportski oklop *Stechzeug*, namijenjen u prvom redu za nastupe na turnirima. Izrađen u 15. stoljeću u Nürnbergu, zaista je vrhunski eksponat. Ovaj izlet među eksponate zaključujemo s Nashalmom, šljemom iz 11. odnosno 12. stoljeća, čiji je štitnik za nos postao sastavni dio šljema, a koji je nađen 1998. godine pri iskapanju u starom dijelu Augsburga.

Usporedno s glavnom izložbom u Junges Museum Speyer bila je postavljena izložba za djecu s naslovom *Jumus wird en Ritter - Jumus će biti vitez*. Taj dio izložbe je postavila Chaterin Biasini i bio je namijenjen najmlađim posjetiteljima koji su mogli proživjeti jedan dan života viteza. Maskota muzeja za mlade je bilo mladunče lava Jumus, rad poznatog crtača Friedericha Streichta. Mladi su mogli odjenuti oklope, u ruku uzeti oružje, rastavljene i priređene eksponate. Mogli su u igri upotrijebiti maketu grada, preobući se u samoga viteza ili paža. Poslije igre mogli su se u gradskoj utvrdi malo odmoriti na tvrdoj gradskoj postelji ili iskušati svoju spretnost na razboju za tkanje vune. Odjeveni u srednjovjekovnu odoru provjeravali su svoju vještinu pisanja gusjim perom i tintom u gradskoj školi, a mogli su i u gradskoj kuhinji skuhati neko od srednjovjekovnih jela ili pojesti ga na gozbi. Ako su htjeli, mogli su poslije oglodane kosti bacati na pod ili psima pod stolom. Sve je bilo koncipirano tako da osjete vrijeme u kojemu su živjeli vitezovi.

Poslije jela mogli su se ogledati u vještini na viteškom turniru, gdje su izabrali konja i počašćenu damu kojoj će posvetiti svoju pobjedu. Za one najmlađe bila je pripremljena igra s lego kockama ili igra u pijesku. Ako su htjeli, verali su se po gradu, otkrivali skrivene kutke i izmišljali igre. Na kraju su imali na raspolaganju i računala s viteškim igrama. Svi koji su to htjeli, mogli su slaviti svoj rođendan kao vitezovi.

Uz izložbu su se održavale različite usporedne aktivnosti i djelatnosti: javna predavanja, konferencije o ulozi srednjovjekovnih vitezova, stručna vodstva po izložbi, koncerti srednjovjekovne glazbe i kazališne predstave. Za posjetitelje su organizirani i posjeti gradovima koji su bili predstavljeni na izložbi.

Izložba je bila postavljena u prostorijama Povijesnog muzeja, koji je i sam bio svojevrsan dekor. Na samu izložbu nas je već iz daljine upozorio ogromni pano sa silhuetom viteza hladno sivoga metalnog tona, na toploj crvenoj pozadini. Na taj način određen je ton izložbe, jer nas je taj akcent izabranih boja na izložbi pratio na svakom koraku (podovi, zidovi).

Sama izložba je ponajprije bila namijenjena obitelji, koje sigurno predstavljaju najveći dio muzejske publike, ali i predškolskoj i školskoj djeci, koja takve izložbe posjećuju u skupinama. Samo postavljanje eksponata je bilo strogo tematsko, a ne kronološko, jer kronološki postav mladi teško razumiju. Orijentaciju po izložbi su određivali putokazi, panoi i vrlo simpatično muzejsko osoblje, koje je dočekivalo posjetitelje s dobrodošlicom.

U izložbenim dvoranama su bile postavljene brojne vizualne simulacije koje su posjetitelja vodile po izložbi, na primjer, svjetlacavi efekti, simulacija gradskog mosta na mjestu prijelaza iz dvorane u dvoranu, koji je bio prilagođen i osobama s posebnim potrebama.

Izložba u falačkome Povijesnome muzeju u Speyeru nastala je u sklopu projekta *Vitezovi bez granica - vrijeme viteza u Pfalzu i Alsaceu*. Kod postavljanja izložbe sudjelovale su mnoge institucije, muzeji i stručnjaci s obje strane granice. Na francuskoj strani je to bio grad Saverne s gradom Haut-Barr i Musee Chateau des Rohns, a na njemačkoj strani Historisches Museum der Pfalz u Speyeru, kao i brojni gradovi, dvorci i seoska naselja. Cilj tog projekta je bio povezati kulturne institucije s obje strane granice i dokazati da nekadašnja jedinstvena regija na kulturnom, gospodarskom i političkom području može još uvijek funkcionirati. Uz izložbu su se paralelno održavale brojne manifestacije na različitim lokacijama. Sve je to otkrivalo različitosti srednjovjekovnog viteštva kroz percepciju suvremenog čovjeka.

IZVOR:

A. Schlung, R. Giersch, *Katalog izložbe*, 2003., str. 12.-103.

TINA PLEŠKO je studentica poslijediplomskog studija muzeologije na Filozofskom fakultetu u Ljubljani (mentorica dr. Nataša Golob) kao i poslijediplomskog studija muzeologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu (mentor dr. Ivo Maroević).

THE "DIE RITTER" EXHIBITION AT THE HISTORISCHE MUSEUM DER PFALZ, SPEYER

The exhibition *Knights that was presented at the Pfalz History Museum in the German town of Speyer between March 30th and September 26th 2003 as a result of the project *Die Zeit der Ritter in der Pfalz und Elsass* that evolved from the cooperation between French and German experts served as the impetus for the authoress to write a brief review and to draw us into the world of knights, which still holds an allure for us in this day and age.*

The authoress reviews the exceptional depiction of the developments of towns in the German and French region of Pfalz and in Alsace, as well as the interpretation of almost all aspects of a knight's life, from everyday life to strategy in war, followed by a virtual walk along town walls, gardens and rooms. The exhibition featured a large number of exhibits that drew the attention of the professional public.